

*Мр Симојана Ђ. Петровић, виши асистент
Универзитет у Бањој Луци
Правни факултет у Бањој Луци
s.petrovic@pravobl.org*

Доц. др Зоран Васиљевић,

ПРАВНА ТЕОРИЈА КРЕДИТА,

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У БАЊОЈ ЛУЦИ,
БАЊА ЛУКА, 2013, СТРАНА 338¹

Кредитни послови, као подврста банкарских послова, у праву Републике Српске и Босне и Херцеговине не представљају конзистентну, већ нормативно-правно посматрано, врло разуђену цјелину. Бројни су кредитни послови, који имају значај у пракси, али који код нас још увијек нису добили нормативноправно уобличење. Иако уговор о кредиту, као врста кредитног посла, у праву Републике Српске представља именовани уговор, бројна су теоријска и практична питања, која, управо у вези са овим правним послом, до сада, нису добила свој одговор.

Чињеница да научна и стручна јавност Републике Српске и Босне и Херцеговине, до сада, није имала на располагању нити један цјеловит научни приступ материји кредитних послова, као ни самом уговору о кредиту, указује на то да се теоријско обједињавање свих спорних питања у вези са овом тематиком, иако врло изазован задатак, до сада, на нашим просторима, није показао успјешно ријешеним.

Монографија под насловом Правна теорија кредита, аутора доц. др Зорана Васиљевића² штампана у издаваштву Правног факултета Универзитета у Бањој Луци представља адекватан и цјеловит одговор на потребу научне и стручне јавности за рјешавањем мноштва спорних питања, која се могу појавити у кредитном правном односу. Иако је објављена 2013. године, то не умањује њену актуелност, имајући у виду то да ова монографија представља

¹ Наведеним бројем страница приказане монографије, обухваћени су предговор, списак коришћених скраћеница, увод и садржај монографије. Списак коришћене литературе и резиме приказани су додатно.

² доц. др Зоран Васиљевић је доцент Правног факултета Универзитета у Бањој Луци.

први цјеловит приказ, теоријски недовољно истражених правних института кредитних послова, те конкретно, уговора о кредиту, посматрано првенствено са аспекта законодавства Републике Српске и Босне и Херцеговине. Монографија је резултат вишегодишњег истраживачког рада њеног аутора, а за потребе израде његове докторске дисертације.

Начин регулисања уговора о кредиту у праву Републике Српске отвара низ научно-теоријских, али и практичних дилема, а монографија Правна теорија кредита, доц. др Васиљевића, садржи оригиналне идеје и запажања самог аутора, те нуди драгоцену научну, али и практичну рјешења спорних питања која су у вези са кредитним пословањем.

Садржински посматрано, монографија Правна теорија кредита, доц. др Васиљевића, ради прегледности, подијељена је у шест глава: теоријско одређење кредита (стр. 13-41); врсте кредита (стр. 50-113); разграничење уговора о кредиту од сродних послова (стр. 115-156); основне карактеристике уговора о кредиту (стр. 163-217); правне радње у поступку реализације кредита (стр. 224-298); одговорност из уговора о кредиту (стр. 301-373).

У првој глави монографије, обрађена су уводна теоријска питања кредитних послова, односно кредита, која се односе на појам, значај, правну природу, историјски развој и упоредноправни преглед кредитних послова и кредита. Расправљајући о мјесту кредита међу правним пословима, те о значају кредитних послова, доцент др Васиљевић на овом мјесту закључује да уговор о кредиту спада у банкарске кредитне послове пласмана, као подврсту послова платног промета, који улазе у групу уговора у привреди. Аутор разликује три основне функције кредита, и то: мобилизаторску, посредничку и развојну. Мобилизаторска функција састоји се у прикупљању слободних новчаних средстава која су расцјепкана на бројним мјестима у друштву и привреди и која, у одређеном тренутку, нису потребна њиховим власницима, најчешће отварањем рачуна клијентима, као и путем депозита. Посредничка улога кредита има више економски него правни карактер, јер банке, доводећи у везу лице које улаже новац са лицима којима је кредит потребан, не заступа нити једну страну, већ дјелује у своје име, и за свој рачун. Развојна функција омогућава привредним субјектима пословну активност без чекања на акумулацију властитих средстава, ради улагања у процес производње. То се посебно рефлектује на развој неразвијених подручја и држава. Осим тога, аутор оправдано примјећује да кредити имају значајан утицај и на стабилизацију цијена, рационализацију и смањење трошкова промета, те на развој савременог новца. У овом дијелу монографије, направљен је осврт и на правну природу кредита, упозоравајући унапријед на потешкоће приликом њеног одређења. Иако се правна природа уговора о кредиту у теорији одређује и помоћу уговора о зајму, ова два уговора, упркос легислативном упоредноправном и историјскоправном изједначавању, ипак не представљају идентичне

уговоре. Уважавајући теоријска разилажења по овом питању, доц. др Васиљевић закључује да, иако постоје специфичности кредита у односу на уговор о зајму, ипак се не ради о суштинским разликама, већ о строжијем уређењу појединих питања.

Друга глава монографије, која се бави анализом врста кредита, полази, како од легислативне, тако и од теоријске подјеле кредита. Тако, према првом критеријуму, аутор указује на кредит на основу залог хартија од вриједности (ломбардни кредит), те кредитне линије. Теоријскоправна подјела кредита, темељи се на неколико критеријума, као што су намјена кредита, његова дужина трајања, субјекти уговорних односа, облик кредита и средства обезбјеђења. Полазећи од ових критеријума, у теорији се разликују ненамјенски кредити и намјенски, а ови последњи могу бити потрошачки и производни. Аутор помиње и подјелу на краткорочне, средњорочне и дугорочне кредите, новчане и робне кредите, банкарске и међубанкарске, домаће и међународне, јавне и приватне, појединачне и конзорцијалне, посредне и комисионе, новчане и неновчане, готовинске и безготовинске, обезбјеђене и необезбјеђене, као и подјеле које у теорији постоје и према другим бројним критеримумима.

Разграничење уговора о кредиту од сродних послова, извршено је у трећој глави монографије „Правна теорија кредита“, доц. др Зорана Васиљевића. У овој глави, аутор монографије прави дистинкцију између уговора о кредиту са једне стране, и тзв. кредита одговорности (акцептни, авални и рамбурсни кредит), те послова продаје са елементима кредита (уговор о есконту, уговор о факторингу, уговор о форфетингу, уговор о лизингу, уговор о продаји са одложеним плаћањем) са друге стране. Тако је, између уговора о кредиту и тзв. кредита одговорности, уочена разлика у томе што код ових послова недостаје оно што карактерише уговор о кредиту, а то је позајмљивање новца. Код ових послова не долази до позајмљивања новца, већ угледа банке, кроз акцептирање или авалирање мјенице коју издаје корисник кредита. Разграничење уговора о кредиту и послова продаје са елементима кредита, учињено је на разумљив и јасан начин, упућивањем на чињеницу да се у овом случају ради о чистим пословима продаје, док су елементи кредита тек јаче или слабије изражени.

Детаљнија анализа карактеристика уговора о кредиту направљена је у четвртој глави монографије Правна теорија кредита. Ова анализа обухватила је прецизно одређење појма и правне природе уговора о кредиту, као и одређење његове форме, предмета и садржаја, као и субјеката овог уговора. Аутор, приликом одређивања појма уговора о кредиту упозорава на потешкоће приликом његовог прецизног дефинисања, с обзиром на његову широку примјену поводом великог броја различитих пословних односа. Као једна од прихватљивих дефиниција, наводи се она, која је садржана у њемачком Грађанском законнику, а према којој је уговор о кредиту посао којим се зајмодавац

обавезује да стави зајмопримцу одређену суму новца на располагање, а зајмопримац се обавезује да је врати са каматом у одређено вријеме. У монографији се износи запажање да ова дефиниција уговора о кредиту, у односу на дефиницију садржану у нашем Закону о облигационим односима, проширује круг субјеката уговора, те искључује уговоре о кредиту на неодређено вријеме. На основу уочених предности и недостатака појединих легислативних дефиниција појма уговора о кредиту, доц. др Васиљевић нуди и сопствену дефиницију, према којој уговор о кредиту представља један дужничко-повјерљачки однос, којим се давалац обавезује да кориснику стави на располагање одређени износ новца (или ствари, код робних кредита) на уговорени начин, а корисник се обавезује да то врати на уговорени начин и плати уговорену накнаду.

Пета глава монографије *Правна теорија кредита*, посвећена је правним радњама, како економског, тако и правног карактера, а које су неопходне за реализацију кредита. У овом дијелу рада расвијетљене су најзначајније правне радње у поступку реализације кредитног односа, и то према редослиједу њиховог предузимања, међу којима се налази радња подношења захтјева за кредит, постављање услова за одобравање кредита и испитивање њихове испуњености, закључење уговора о кредиту, извршење уговора о кредиту-пуштање кредита у течај, отплата кредита, могуће модификације уговора о кредиту, гашење и престанак уговора о кредиту.

Шесту и последњу главу монографије, аутор је посветио расвијетљавању појединих питања, везаних за одговорност из уговора о кредиту. Како је уговор „закон за странке“, и уколико неизвршавање уговорних обавеза једне уговорне стране узрокује наступања штете другој уговорној страни, штетник ће сносити посљедице своје уговорне одговорности. Поред уговорне, постоји могућност одговарања и по основу деликтне, или вануговорне одговорности сваког саговорача према трећим лицима. Коначно, поред ова два облика грађанскоправне одговорности, саговорачи могу и кривично или прекршајно одговарати. Као веома осјетљиво, аутор ове монографије отвара и питање одговорности усљед повреде фидуцијарне дужности кредитора према кориснику кредита. Анализирајући америчку судску праксу, стаје се на становиште да је однос између кредитора и корисника нормалан пословни однос и у обичајеним околностима није фидуцијарне природе, односно да банка, закључењем кредитног правног посла аутоматски не преузима и обавезу упозоравања корисника кредита на опасност трансакције.

Сваки дио монографије „*Правна теорија кредита*“ доцента др Зорана Васиљевића, осим што садржи основне теоријске поставке о појединим теоријским питањима, на прегледан начин обогаћен је и додатним упоредноправним и практичним појашњењима сваког од тих питања. Посебну вриједност

ове монографије чини њена обogaћеност ставовима из домаће и иностране судске праксе.

На крају, дат је и прегледан садржај коришћене литературе и правних извора, што ће значајно олакшати рад на неком евентуалном даљем истраживачком подухвату, у вези са овим правним питањем.

Примјетно је да је доцент др Васиљевић, овим рукописом на језгровит начин успио постићи садржинску свеобухватност изложене материје. У монографији Правна теорија кредита, научном методологијом, стилски јасно и садржински кохерентно, аутор излаже материју кредита и кредитних послова уопште, са акцентом на карактеристике самог уговора о кредиту. Монографија, осим осврта на сваку од теорија о кредиту, носи и печат оригиналности научних идеја њеног аутора о појединим правним питањима везаним уз кредитни однос. То ову монографију чини незаобилазним путоказом, како банкарским службеницима правне и економске струке, те судијама и стручним сарадницима у правосудним установама и адвокатским канцеларијама, који се са дилемама у вези са споровима поводом кредитних материјалноправних односа свакодневно сусрећу, тако и студентима и научницима, који се определијеле за детаљнију анализу кредитног пословања, а посебно за анализу уговора о кредиту.

Датум пријема рада: 18.01.2017.